

Asia: VN/1972/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Insinööriliitto pitää erittäin tervetulleen pitkän aikavälin koulutuspoliittisen dokumentin laatimista. Suomalainen koulutusjärjestelmä kaipaa pitkäjänteistä yhteistä tahtotilaa, joka ulottuu yli vaalikausien. Poukkoileva ja jatkuviin uudistuksiin perustuva politiikka kuormittaa niin koulutuksen järjestäjiä kuin järjestelmän piirissä olevia. Riittävä työrauha uudistuksen toteutukselle ja vaikutusten arvioinneille on turvattava.

Vaalikaudet ylittävässä poliittisessa suunnittelutyössä keskeistä on kaikkien asianosaisten sitoutuminen tehtyihin päätöksiin. Ilman sitoutumista näiden päätösten painoarvo on nolla. Koulutuspoliittisen selonteon osalta selonteon tavoitteista tulisi olla riittävä yhteisymmärrys kaikkien eduskuntapuolueiden kesken. Lisäksi koulutuksen järjestäjien ja sidosryhmien ääni ja tahtotila on kuultava ja tunnistettava ohjelman teossa. Ilman näiden kaikkien toimijoiden yhteisymmärrystä ei selonteon tahtotilan ja tavoitteiden toteuttamisen varaan voida laskea. Insinööriliitto esittää huolensa siitä, onko selonteon valmistelussa luotu parlamentaarinen yhteisymmärrys ja onko koulutuksen järjestäjien ja sidosryhmien näkökulmat kuultu ja huomioitu.

Tästä syystä on välttämätöntä, että lausuntokierroksella saatu palaute otetaan asianmukaisesti huomioon jatkovalmistelussa.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

Selonteossa esitetty visio ja tavoitetila on oikeansuuntainen, mutta kunnianhimon tasoa on nostettava. Suomen menestyksen ja kilpailukyvyn kannalta osaamistason nosto on välttämätöntä. Korkeakoulutettujen osuus 25-34 –vuotiaista tulee 2040 –luvulla olla vähintään 60 prosenttia, ja tämä tavoite tulisi kirjata selontekoon. Osaamistasoa ei kuitenkaan tule katsoa vain järjestelmätasolla, vaan osaamistason nostossa keskeistä on myös osaamisen laatu. Insinööriliitto

esittää, että visioon nostetaan selkeämmin esiin tavoitetila korkeatasoisesta opetuksesta ja koulutuksen laadusta.

Suomalaisen koulutusjärjestelmän vahvuus on sen monipuolisuus. Erityisesti korkea-asteen koulutuksen osalta järjestelmän kykyä tuottaa sekä akateemista että työelämän tarpeisiin vastaavaa osaamista on tuettava ja tämä vahvuus on kirjattava myös selonteon visioon. On selvää, että lainsäädännön, rahoituksen ja koulutusjärjestelmän rakenteiden tulee vastata yhteiskunnan tarpeita. Insinööriliitto pitää kuitenkin tarpeettomana kirjata visioon automaatioksi kaikkien näiden uudistamisen. Isojen rakenteellisten uudistusten tulee perustua tarpeeseen, eikä ole mielekäästä kirjata uudistamisen olevan itseisarvo.

Osaamistason noston lisäksi on huolehdittava osaamisen ylläpidosta ja päivittämisestä. Insinööriliitto esittää, että visiossa korostetaan osaamisen päivittämisen tarvetta. Osaamisen päivittämisestä ei ole vain kyse mahdollisuudesta jatkuvaan oppimiseen, vaan osaamisen säännöllisen tarkastelun ja päivittämisen tulisi olla tulevaisuudessa automaatio.

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Selonteossa on tekstissä esitetty vahva huoli luonnontieteiden ja matematiikan osaamisen heikkenemisestä, sekä heikon osaamisen määrän kasvusta. Tämä ei kuitenkaan peilaudu toimenpiteiden puolella. Toimenpiteet lasten ja nuorten lukutaidon kehittämiseksi ovat oikeita, mutta niillä ei vastata haasteisiin luma-osaamisen osalta. Aiemmin tekstissä on mainittu ja muutenkin on havaittu, niin heikko luonnontieteiden ja matematiikan osaaminen on usein yhteydessä asenteisiin, johon lukutaito ei yksinään auta.

Insinööriliitto esittää, että luonnontieteiden ja matematiikan osaamiseen ja sen opiskelun motivaation nostamiseen kohdistetaan lisäresursseja niin että osaamisen heikkeneminen pysähtyy ja heikkojen osaajien määrä saadaan taas alas selkeästi alle kymmeneen prosenttiin.

Erityisesti matematiikan osaamisen on useissa tutkimuksissa todistettu vaikuttavan selvästi tulevaisuudessa pärjäämiseen. Lisäksi luonnontieteiden ja matematiikan osaaminen on todella tärkeää monilla aloilla, joille Suomessa tarvitaan lisää osaajia, joten emme voi antaa sekä ikäluokkien että potentiaalisten osaajien määrän pienentyä.

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Insinööriliitto pitää tärkeänä, että toisen asteen koulutuksessa säilytetään lukio- ja ammatillisen koulutuksen ominaispiirteet. Kunkin toimijan omia vahvuuksia on tuettava. Tämä tarkoittaa, että lukiokoulutuksella ja ammatillisella koulutuksella säilytetään jatkossakin oma lainsäädäntönsä ja

rahoitusmallinsa. Yhteistyön tekeminen koulutusmallien välillä on tervetullutta, ja esimerkiksi yleissivistävien kurssien, kuten äidinkielen ja matematiikan osalta yhteistyö on perusteltua.

Insinööriliitto esittää, että selontekoon kirjataan myös toimenpiteitä, joilla turvataan jokaisen nuoren mahdollisuus siirtyä toiselta asteella korkea-asteelle. Erityisesti ammatillisesta koulutuksesta etenemistä korkea-asteella on parannettava. Ammatillisesta koulutuksesta on aidosti pystyttävä siirtymään myös yliopistokoulutukseen. Tämä vaatii yleissivistävien opintojen laatuun panostamista, mutta myös opinto-ohjauksella ja yleisillä mielikuvilla on merkitystä. Ammatillisen koulutuksen opiskelijoille on mahdollistettava kurkistuskursseja korkea-asteelle.

Lisäksi selontekoon on kirjattava selkeämmin toimenpiteitä nuorten luonnontieteellisen ja matemaattisen osaamistason nostoon. Niin sanotulla luma-osaamisella on merkitystä kaikilla koulutusaloilla, ei vain teknillisillä ja matemaattis-luonnontieteellisillä. Luma-aidot kehittävät loogista ajattelua, jolla on suora yhteys kykyyn oppia. Erityisesti ammatillisen toisen asteen opiskelijoilla matemaattinen osaaminen voi jopa heikentää opintojen aikana, mikä näkyy suoraan kykyinä selviytyä korkea-asteen opinnoista.

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

Suomalaisen korkeakoulujärjestelmän vahvuus on duaalinen tutkintojärjestelmä, joka tuottaa niin korkeatasoista tieteellistä ja akateemista osaamista, kuin työelämän tarpeisiin vastaavaa korkeaa osaamista. Tämä on ollut Suomen vahvuus, ja ei ole mitään viitteitä siihen, ettei vastaavalle monipuoliselle osaamiselle olisi tarvetta jatkossakin. Insinööriliitto painottaa, että korkeakoulujärjestelmän duaalimallia ei tule purkaa. Jos järjestelmää halutaan uudistaa, tulisi selontekoon kirjata selkeästi miksi näin tehdään ja mihin tarpeeseen uudistuksella halutaan vastata. Tämä ei Insinööriliiton näkemyksen mukaan välity selonteosta.

Laajalla yhteistyöllä valmisteltua korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio 2030 -työtä ei tule ohittaa selonteossa. Selonteon tulee nojautua näihin vasta hetki sitten tehtyihin linjauksiin. Korkeakouluille ja muille tahoille on myös annettava työrauha toteuttaa visiossa yhdessä sovittua tahtotilaa.

Insinööriliitto näkee ongelmallisena, että selonteossa korkeakoulutusta tarkastellaan pitkälti järjestelmän kautta. Selonteosta näkemyksemme mukaan puuttuu kaikki koulutuksen laatuun ja sisältöihin liittyvät kirjaukset. Esimerkiksi koulutuksen keskeyttämisen vähentämiseen ja läpäisyn parantamiseen on kirjattava toimenpiteitä. Jatkossa opiskelu tapahtuu yhä enemmän kolmessa eri muodossa: lähi- ja etäopetuksena sekä työssä, kuten harjoitteluissa, oppimalla. Näiden kolmen muodon kehittämiseen ja niiden omien vahvuuksien korostamiseen on kiinnitettävä huomiota. Digitalisaation hyödyntäminen on tulevaisuuden keskeisiä työkaluja, mutta on syytä muistaa, ettei se korvaa kaikkea oppimista ja opetusta.

Selonteko ei ota kantaa juuri ollenkaan yliopisto- ja ammattikorkeakoulutuksen kehittämiseen omina yksiköinään. Insinööriliitto pitää tätä erikoisena, sillä on selvää että näiden kummankin tahon toiminnan kehittämiseen eivät sovi samat keinot. Insinööriliitto esittää selontekoon lisättävän kappaleet kummankin sektorin osalta. Ammattikorkeakoulutuksen osalta selontekoon on kirjattava tahtotila ja toimenpiteet ammattikorkeakoulujen profiloitumisen tukemiseksi, alueellisen elinkeinoelämän yhteistyön lisäämiseksi sekä keskeyttämisten vähentämiseksi ja läpäisyn parantamiseksi. Lisäksi kehittämistyötä on tehtävä ammattikorkeakoulujen kansainvälisyyden ja koulutusviennin tukemiseksi. Ammattikorkeakoulujen tutkinto-ohjelmien harjoittelujen laatua on tarkasteleva ja tuettava opiskelijoiden oppimista harjoittelujen aikana.

Insinööriliitto pitää valitettavana, että selonteossa käsitellään korkeakoulutuksen ja työelämän yhteyttä sangen kevyesti. Erityisesti ammattikorkeakoulutuksen osalta on keskeistä tarkastella koulutuksen määrää ja laatua työelämätarpeiden kautta. Koulutuksen on vastattava työelämän tarpeisiin, ja koulutusmäärien on oltava mitoitettuna suhteessa työelämään.

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

Insinööriliiton näkemyksen mukaan selonteossa esitetyt tavoitteet ja erityisesti toimenpiteet TKI-toiminnan suhteen jäävät sangen ohuiksi. Vastavalmisteltu TKI-tiekartta on oikeansuuntainen ja kunnianhimoinen, mutta tieteen ja tutkimuksen suuntaviivoja ja toimenpiteitä on syytä kuvata myös selontekoon. Tiekartta yksinään ei vielä muuta suomalaista tiede- ja tutkimustoimintaa, vaan muutos tapahtuu toimenpiteillä. Lisäksi tarvitsemme selkeän suunnitelman, miten TKI:n rahoitusta kasvatetaan, jotta saavutamme vähintään asetetun 4%:n tavoitteen.

Insinööriliitto esittää selontekoon lisättävän maininnan soveltavan tutkimustyön kehittämisestä ja ammattikorkeakouluissa tapahtuvan tutkimustyön roolin kasvattamisesta. Ammattikorkeakoulujen ja elinkeinoelämän TKI-yhteistyössä on edelleen merkittävää käyttämätöntä potentiaalia. Korkeakoulujen rahoituslähteitä on monipuolistettava, ja rahoituksessa on tunnistettava ammattikorkeakouluissa tapahtuvan TKI-työn omaleimaisuus. Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen tutkimustyötä on tuettava tunnistaen niiden erityispiirteet. Ammattikorkeakouluissa tapahtuvaa TKI-toimintaa varten on rakennettava ulkopuolinen tähän käyttötarkoitukseen luotu rahoitusinstrumentti. Tällä hetkellä ongelma on, että nykyiset rahoitusinstrumentit eivät tunnista ammattikorkeakouluissa tapahtuvaa tutkimustoimintaa, eivätkä näin ollen sovellu tutkimuksen rahoittamiseen.

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

-

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

Jatkuvan oppimisen merkitystä ihmisen läpi elämän kestäväällä oppimispolulla on selonteossa korostettava nykyisestä. Erityisesti toimenpiteiden osalta kirjaukset ovat riittämättömiä. Pitkän aikavälin selonteko ei voi nojata ainoastaan tekeillä olevaan uudistustyöhön, vaan selonteossa tulisi

viitoittaa tietä vuoteen 2040 saakka, kuten muidenkin koulutussektorien osalta. Uudistukseen viittaaminen ei ole riittävä toimenpide.

Jatkuvan oppimisen edistämiseksi on luotava yhteinen tahtotila ja ymmärrys jatkuvan oppimisen kustannusten jakamisen osalta. Selontekoon on kirjattava, että työikäisen väestön suunnitelmallista osaamisen päivittämistä kasvatetaan, ja tämän kustannuksiin osallistuvat niin yksilö, yhteiskunta kuin yritykset.

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Opetushenkilöstön pedagogisista valmiuksista on huolehdittava jokaisella koulutusasteella. Insinööriliitto pitää tärkeänä, että myös korkea-asteella opetushenkilökunnalta edellytetään pedagogista kelpoisuutta.

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

-

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

-

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

-

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

-

Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat

-

Manninen Katri
Insinööriliitto IL ry